

студентов педагогических ВУЗов / Под ред. Н.К. Асановой. М.: Издательский гуманитарный центр ВЛАДОС. – 1997. С. 241–253.

6. Скичко О.Ю. Тактико-психологические основы допроса несовершеннолетних свидетелей и потерпевших на предварительном следствии / О. Ю. Скичко / под. ред. В. И. Комисарова. М.: Юрлитинформ, 2010. 184 с.

7. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://tm.coe.int/guidelines-druk-2-/168075de3b>.

Лісогор Віталій Григорович,

доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 155 КК УКРАЇНИ

Аналіз ст. 155 КК України (статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку) свідчить, що осіб злочинців цього кримінального правопорушення можна поділити на дві групи:

- 1) повнолітня особа (ч. 1);
- 2) близькі родичі, члени сім'ї, особа, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього (ч. 2).

У ЦК України мова йде про часткову цивільну дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років (ст. 31), і неповну цивільну дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (ст. 32), тобто повна дієздатність особи настає з 18 років, вона стає повнолітньою. Відповідно до ч. 1 ст. 22 КК України, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років.

Отже, особою злочинця по ч. 1 ст. 155 КК України є особа чоловічої або жіночої статі, якій виповнилось 16 років. Ця особа знає або припускає, що потерпіла особа не досягла шістнадцятирічного віку. Це стосується і випадків, коли правопорушник міг і повинен був це передбачити. При цьому особа злочинця усвідомлювала (достовірно знала або припускала), що потерпіла особа не досягла шістнадцятирічного віку, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати.

Щодо ч. 2 ст. 155 КК України, особою злочинця може бути особа, яка є близьким родичем (батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою), членом сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Питання щодо встановлення походження дитини від батьків залежно від того, перебувають вони у шлюбі чи ні, внесення відповідних записів до документу народження дитини, а також порядок оспоровання батьківства і материнства вирішуються у встановленому законом порядку.

Законодавством визначено, що вітчимом вважається нерідний батько – чоловік рідної матері дитини, а мачухою – нерідна мати – дружина рідного батька дитини, з якою вони проживають однією сім'єю. Якщо шлюб із батьком (матір'ю) дитини припинено внаслідок його (її) смерті, вдова (вдівець), який залишається спільно проживати з дитиною, буде і надалі для останньої мачухою (вітчимом). У разі розірвання шлюбу з батьком (матір'ю) дитини колишня дружина (колишній чоловік) не може вважатись мачухою (вітчимом) для дитини, навіть якщо вона (він) продовжує проживати з нею спільно.

Опіка і піклування встановлюються над дітьми, які залишились без батьківського піклування з тих чи інших причин, і мають на меті забезпечення виховання таких дітей, а також захист їх особистих немайнових і майнових прав та інтересів. Опікун – це призначена органом опіки та піклування за її згодою повнолітня дієздатна особа, яка здійснює опіку над дитиною, котрій не виповнилось 14 років. Піклувальник – це зазначена особа, яка здійснює піклування над дитиною у віці від 14 до 18 років.

Якщо позбавлена батьківського піклування дитина, яка не має опікуна чи піклувальника, постійно проживає у дитячому закладі або закладі охорони здоров'я, функції опікуна чи піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію закладу і виконуються його керівником (директор, завідувач, головний лікар).

До осіб, на яких покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, слід відносити: а) патронатного вихователя (особа, яка на підставі договору про патронат взяла у свою сім'ю дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування); б) прийомних батьків і батьків-вихователів дитячого будинку сімейного типу (подружжя або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання, відповідно, від одного до чотирьох та не менш як п'ять дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування); в) фактичного вихователя (особа, яка взяла у свою сім'ю дитину-сироту чи дитину, з інших причин позбавлену батьківського піклування, і яка згідно з вимогами Сімейного кодексу України зобов'язана виховувати таку дитину і піклуватись про неї так само, як опікун чи піклувальник); г) особу, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої дитини або нагляд за нею на підставі договору (няня, гувернантка, домашній вчитель та ін.); д) відповідних працівників закладів охорони здоров'я, навчальних, позашкільних навчальних та інших закладів, зобов'язаних наглядати за дітьми і піклуватись про них (лікарні, будинки дитини, школи, дитячі садочки, оздоровчі табори, дитячі будинки, дитячі будинки-інтернати, школи-інтернати, притулки для дітей тощо).

У певних випадках обов'язок утримувати своїх малолітніх і неповнолітніх онуків закон покладає на діда і бабу, а обов'язок утримувати малолітніх і неповнолітніх братів і сестер – на повнолітніх братів і сестер. Незважаючи на це, дід, баба, повнолітні брати і сестри не можуть бути визнані особами, на яких покладено обов'язки щодо

виховання потерпілого або піклування про нього, як цього вимагає ч. 2 ст. 155 КК України, оскільки Сімейний кодекс України не покладає на вказаних осіб (на відміну, зокрема, від батьків) такі особисті немайнові і відмінні від майнових (утримання) обов'язки, як виховувати дитину, піклуватись про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання [1, с. 58–60].

Список використаних джерел

1. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навчальний посібник / [О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін та ін.] ; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

Лозова Світлана Миколаївна,

доцент кафедри кримінального процесу,
криміналістики та експертології Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЛЕКСНОЇ СУДОВОЇ ПСИХОЛОГО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НЕПОВНОЛІТНІХ ПІДЗРЮОВАНИХ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНІВ ЩОДО ДІТЕЙ

Соціально-економічна ситуація в Україні, на сьогоднішній час, залишається достатньо нестабільною з тенденцією її подальшого погіршення, в тому числі, внаслідок карантину викликаного COVID-19. Багато людей залишаються без роботи, можливості гідно утримувати свою сім'ю. Вже давно в Україні також існують «заробітчани», які змушені виїжджати в інші країни на заробітки для підтримки своїх сімей. Є багато ситуацій, в яких діти залишаються без уваги: від простої нестачі уваги, внаслідок того, що батьки працюють в іншій країні до повної байдужості в неблагополучних сім'ях алкоголіків, наркоманів. Значною мірою сприяють вчиненню злочинів неповнолітніми, в тому числі до дітей, такі обставини, як безконтрольність з боку батьків, їх незайнятість, вживання спиртних напоїв та наркотичних засобів, проблеми в сім'ях, безробіття батьків і відсутність у них коштів на утримання дітей. Все це і багато інших факторів призводить до того, що діти дедалі частіше стають суб'єктами кримінального провадження в якості потерпілих.

За статистикою понад 40 % засуджених неповнолітніх на момент вчинення злочинів перебували поза контролем з боку суспільства, оскільки ніде не навчались і не працювали. Непоодинокі випадки, коли тільки в судовому засіданні з'ясувалось, що 14-річна дитина не ходить до школи і не вміє ні читати, ні писати. Однією з причин вчинення статевих злочинів щодо дітей є п'янство неповнолітніх. У стані алкогольного сп'яніння вчинив злочин кожен шостий засуджений підліток. Підліткова злочинність молодшає: